

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJ ZA DJECU**

DPR-612-12/08-37-2

Zagreb, 15. listopada 2008.

**HRVATSKA AGENCIJA
ZA POŠTU I ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE**

Jurišićeva 13, 10002 ZAGREB

fax: 492 02 27

Predmet: javna rasprava o Pravilniku o načinu i uvjetima obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga te mjerilima kakvoće elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga
- *mišljenje, dostavlja se*

Poštovani,

Zahvaljujemo na Vašem pozivu od 30. rujna 2008. godine za sudjelovanje na javnoj raspravi.

Sukladno ovlasti iz članka 8. Zakona o pravobranitelju za djecu („Narodne novine“ br. 96/03), dostavljamo naše mišljenje vezano za Vaš prijedlog Pravilnika o načinu i uvjetima obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga te mjerilima kakvoće elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga (u daljnjem tekstu: Pravilnik).

Članak 2.

Predlažemo da se u dio članka 2. Pravilnika unese značenje pojma dijete, u skladu sa odredbom članka 1. Konvencije o pravima djeteta, tako da glasi:

24. dijete: svaka osoba mlađa od 18 godina.

U skladu sa navedenim predlažemo da u cijelom tekstu pravilnika umjesto riječi „dijete/maloljetna osoba“ stoji „dijete“ u smislu prethodno obrazloženog pojma djeteta kao osobe mlađe od 18 godina.

Članak 7.

Predlažemo da se članku 7. stavak (3) doda točka 9. koja glasi:

9. detaljne odredbe o ponudi i postavljanju zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci u skladu sa čl. 27. Pravilnika.

Obrazloženje

Na ovaj način postigla bi se bolja zaštita djece i svijest roditelja/skrbnika o postojanju i značenju ovakve ponude u skladu sa čl. 27. Pravilnika. Osim toga, odredba čl. 27. st. 3. Pravilnika ne propisuje formu ove obveze operatora prigodom potpisivanja ugovora, pa u praksi ova ponuda može biti nedovoljno shvaćena, naročito od strane roditelja/skrbnika.

Članak 9.

Predlažemo da se članku 9. stavak (1) doda točka 11. koja glasi:

11. detaljne odredbe o ponudi i postavljanju zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci u skladu sa čl. 27. Pravilnika.

Obrazloženje

Kao uz čl. 7.

Članak 27.

U stavku (3) čl. 27. Pravilnika navodite da je sadržaj koji nije namijenjen djeci definiran u Pravilima postupanja.

Međutim, u Dodatku 5. Pravilnika koji propisuje Pravila postupanja za operatore usluga s dodanom vrijednosti uopće nema navedene definicije.

Prema našem tumačenju, smatramo potrebitim izreći da je sadržaj koji nije namijenjen djeci primjerice onaj koji može ozbiljno ugroziti fizički, intelektualni, emocionalni, socijalni/ili moralni razvoj djece, posebno onaj koji uključuje pornografiju ili nasilje, te koji na bilo koji način potiče, promiče i veliča nasilje i kriminal, te potiče djecu i mladež na uporabu duhanskih proizvoda, alkohola, droga, kladionica, kockarnica i automata za igre sreću.

Također, predlažemo da se iz stavka (3) briše dio rečenice koji glasi „*ako postoji tehnička mogućnost*“, *prigodom „prvog“ potpisivanja pretplatničkog ugovora*, da se iza riječi „*ponuditi svim pretplatnicima*“ u nastavku doda i riječ „*i korisnicima*“, a da se iza riječi „*Prigodom*“ u nastavku doda „*svakog potpisivanja pretplatničkog ugovora i zasnivanja korisničkog odnosa*“ tako da glasi:

(3) Operatori pokretnih elektroničkih komunikacijskih mreža obvezni su ponuditi svim pretplatnicima i korisnicima mogućnost postavljanja zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci, a koji je definiran u Pravilima postupanja.

Prigodom svakog potpisivanja pretplatničkog ugovora i zasnivanja korisničkog odnosa, operatori pokretnih elektroničkih komunikacijskih mreža ili njegovi ovlašteni prodavači obvezni su ponuditi takvu mogućnost. Ako korisnik odabere navedenu mogućnost istu može početi koristiti bilo kada za vrijeme trajanja ugovora, te će ona ostati na snazi sve dok korisnik ne zatraži ukidanje.

Obrazloženje

Brisanjem navedenog dijela rečenice „*ako postoji tehnička mogućnost*“ bila bi **bez izuzetaka** propisana **obveza** ponude svim pretplatnicima i korisnicima, i to prigodom **svakog potpisivanja pretplatničkog ugovora i zasnivanja korisničkog odnosa** mogućnosti postavljanja zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci.

Iz citirane odredbe prijedloga Pravilnika nije niti razvidno značenje izraza „postojanja tehničke mogućnosti“ za davanje ove ponude, a smatramo nužnim da se ovakva ponuda izvrši svim pretplatnicima i korisnicima kako bi se spriječio pristup sve djece sadržajima koji im nisu namijenjeni. Svakako je važno da se obveza ponude ove mogućnosti izvrši prigodom svakog potpisivanja pretplatničkog ugovora i zasnivanja korisničkog odnosa, pa čak i pre-paid usluga.

Nadalje, predlažemo da se zaštita propisana u čl. 27. stavak (3) proširi i na usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži, naročito internetu, odnosno da obvezuje sve operatore **elektroničke komunikacijske mreže** u smislu značenja pojma određenog čl. 2. st. 1. t. 6. Zakona o elektoničkim komunikacijama.

Predloženim stavkom (3) čl. 27. prijedloga Pravilnika propisana je samo obveza samo operatora **pokretnih** elektroničkih telekomunikacija da ponude svim pretplatnicima **mogućnosti** postavljanja zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci.

Smatramo da se ova obveza nužno mora proširiti i na operatore elektoničke telekomunikacijske mreže koja ne obuhvaća pokretnu elektroničku komunikacijsku mrežu, naročito internet, te da se u navedenom smislu naročito nadopuni i odredba **članka 31. Pravilnika** (usluge pristupa internetu).

Predlažemo da se iza stavka (3) čl. 27. Pravilnika doda stavak (4) koji glasi:

(4) Operatori elektoničkih komunikacijskih mreža obvezni su prilikom svakog zasnivanja pretplatničkog i korisničkog odnosa zatražiti podatke o datumu i godini rođenja pretplatnika i korisnika, te da pretplatnicima i korisnicima koji su djeca odmah postave zabranu pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci.

U slučajevima u kojima su prije stupanja na snagu ovog Pravilnika upoznati da je pretplatnik odnosno korisnik dijete jer raspolažu podacima o dobi pretplatnika odnosno korisnika, operatori elektroničkih telekomunikacijskih mreža obvezni su po službenoj dužnosti postaviti zabranu pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci.

Kada je pretplatnik odnosno korisnik usluga elektoničkih komunikacijskih mreža dijete, ukidanje mogućnosti postavljanja zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci može tražiti samo roditelj/skrbnik djeteta.

Obrazloženje:

Smatramo da bi se na predloženi način djeca koja su pretplatnici i korisnici usluga elektroničkim komunikacijskih mreža na najbolji način zaštitila od sadržaja koji nisu namijenjeni djeci. Naime, svjedoci smo slučajeva u kojima se roditelji i skrbnici djece pouzdaju u djecu, vjerujući da djeca neće iznevjeriti njihovo povjerenje i iznaći načina pristupiti ovakvim sadržajima koji su uistinu vrlo lako dostupni djeci, te stoga neće smatrati potrebnim bolje zaštititi djecu od svih neželjenih, pa tako i pornografskih sadržaja. Stoga bi ovaj prijedlog predstavljao najbolji oblik prevencije.

Na opisani i predloženi način bila bi propisana obveza operatora da radi poštivanja načela najboljeg interesa djece prema Konvenciji o pravima djeteta prilikom zasnivanja poslovnog odnosa sa pretplatnicima i korisnicima, pa i pre-paid usluga, zatraže podatke o dobi pretplatnika odnosno korisnika, te da kada utvrde da se radi o djetetu odmah postave zabranu pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci, s time da ukidanje mogućnosti postavljanja

zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci može tražiti samo roditelj/skrbnik djeteta, koji i inače prema odredbama Obiteljskog zakona zastupaju djecu i za njih sklapaju pravne poslove.

Dosadašnji stavci (4) i (5) postaju (5) i (6).

Članak 31.

Predlažemo da se čl. 31. doda stavak (6) koji glasi:

(6) Operator interneta obvezan je prilikom aktivacije usluge pristupa internetu od pretplatnika odnosno korisnika zatražiti podatke o datumu i godini rođenja pretplatnika i korisnika, te pretplatnicima i korisnicima koji su djeca odmah postaviti zabranu pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci.

U slučajevima u kojima su prije stupanja na snagu ovog Pravilnika upoznati da je pretplatnik odnosno korisnik dijete jer raspolažu podacima o dobi pretplatnika odnosno korisnika, operatori interneta obvezni su po službenoj dužnosti postaviti zabranu pristupa sadržaju koji nije namijenjen djeci.

Kada je pretplatnik odnosno korisnik interneta dijete, ukidanje mogućnosti postavljanja zabrane pristupa sadržaju koji nije namijenjem djeci može tražiti samo roditelj/skrbnik djeteta.

Obrazloženje

Kao uz čl. 27.

Naime, smatramo da se ova obveza operatora nužno mora proširiti i na operatore elektoničke telekomunikacijske mreže koja ne obuhvaća pokretnu elektroničku komunikacijsku mrežu, naročito internet, te da se u navedenom smislu naročito nadopuni i odredba **članka 31. Pravilnika** (usluge pristupa internetu).

Naime, svjedoci smo izloženosti djece pornografskim sadržajima i drugim neprimjerenim sadržajima koji nikako ne smiju biti prihvatljivi i dostupni djeci, kako putem pokretnih elektroničkih telekomunikacija, tako i putem ostalih vrsta elektroničkih telekomunikacija, naročito interneta.

Vezano uz Dodatke Pravilnika, iznosimo naše mišljenje koje se odnosi na Dodatak 5. Pravilnika.

Dodatak 5.

Članak 17. Dodatak 5. Pravilnika

Predlažemo da se Pravila postupanja za operatore usluga s dodanom vrijednosti za zaštitu djece, prošire i na ostale usluge operatora, odnosno da se ne odnose samo na operatore usluga s dodanom vrijednošću.

Nadalje, predlažemo da se članak 17. stavak (1) izmijeni na način da isti glasi:

(1) Operator usluga s dodanom vrijednosti i drugi operatori obvezni su poduzeti sve razumne mjere kako bi onemogućili djetetu uporabu usluge koja bi mogla ugroziti

fizički, intelektualni, emocionalni, socijalni/ili moralni razvoj djece, posebno onaj koji uključuje pornografiju ili nasilje, te koji na bilo koji način potiče, promiče i veliča nasilje i kriminal, te potiče djecu i mladež na uporabu duhanskih proizvoda, alkohola, droga, kladionica, kockarnica i automata za igre sreću.

U svezi stavka (2) istog članka, točku 1. držimo nerazumljivom.

Predlažemo da se stavak (2) nadopuni dodavanjem točke 4., 5. i 6. koja glasi:

4. *zabranu promocije usluga, oglašavanja i upućivanja poruka i dijelova poruka djeci kojima se iskorištava ili zlorabi, ili bi se mogla zlorabiti, njihova lakovjernost ili pomanjkanje iskustva.*
5. *zabranu promocije usluga, oglašavanja i upućivanja poruka i dijelova poruka kojima se djecu izravno navodi na to da uporabi njihovu uslugu ili kod pojedinog trgovca/skupine trgovaca ili da nagovore svoje roditelje ili ostale punoljetne osobe da im omoguće uporabu takve usluge,*
6. *zabranu promocije usluga djeci na mjestima u kojima pretežito borave djeca, kao što su škole, vrtići, dječji domovi.*

Obrazloženje

Psiholozi ističu kako agresivna promidžba usmjerena prema djeci šteti osjećajima koje imaju prema sebi samima i uči ih da cijene materijalna dobra kao presudna, a osobe koje su usmjerene prema materijalnim vrijednostima pokazuju manje životnog zadovoljstva i imaju veću pojavnost nezadovoljavajućih međuljudskih odnosa, podložniji su ovisnostima i manje doprinose društvu.

Djeca su ciljana skupina industrije oglašavanja od najmlađe dobi. Već dvogodišnjaci pronalaze načina za uvjeriti roditelje da im kupe ono što žele, a trogodišnjaci prepoznaju *brandove* i proizvode na policama. Prema nekim istraživanjima, do osme godine života djeca samostalno donose većinu svojih odluka o kupovini. Osim toga, djeca su industriji oglašavanja važni kao «predstavnici» tri različita tržišta: *oni sami su kupci* jer troše svoj džeparac, osim toga *utječu na potrošnju svojih roditelja*, ali možda najznačajnija je njihova *buduća potrošnja*. Potrošačke navike stečene u djetinjstvu ostaju za cijeli život, stoga je utjecaj na djecu putem reklame, u dugoročnom smislu, izuzetno profitabilan.

Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je više pritužbi roditelja vezano uz agresivno oglašavanje upućeno djeci te je postupao na način da je trgovcu koji je takvo oglašavanje provodio, sukladno ovlastima iz Zakona o pravobranitelju za djecu, preporučio obustavljanje navedenih akcija. Na žalost, u nedostatku jasno definiranih pravila i sankcija, nastojanja pravobraniteljice za djecu u dva slučaja nisu naišla na adekvatan odgovor, te su navedene akcije nastavljene unatoč njenim preporukama.

U svezi članka 18. Dodatak 5.

Predlažemo da se stavak (3) nadopuni dodavanjem u nastavku dijela koji glasi:

(3), te ne smije biti ugrožavajuća za fizički, intelektualni, emocionalni, socijalni/ili moralni razvoj djece, posebno onaj koji uključuje pornografiju ili nasilje, te koji na bilo koji način

potiče, promiče i veliča nasilje i kriminal, te potiče djecu i mladež na uporabu duhanskih proizvoda, alkohola, droga, kladionica, kockarnica i automata za igre sreću.

Napominjemo da odrasli nerijetko umanjuju opasnosti i rizike na koje dijete može naići u prividnom svijetu interneta, i ako dijete o njima ne priča, skloni smo razmišljati da su djeca zaštićena. Djeca mogu doći do neprimjerenih informacija, koje uključuju pornografiju, materijale i stranice koje potiču mržnju, nesnošljivost ili diskriminaciju, krvave i nasilne prizore, samoubojstva, dezinformacije i preuveličavanje vijesti. Mogu ih maltretirati ili proganjati ljudi, a često i druga djeca, koji prostače, vrijeđaju ili prijete. Postoji rizik da djeca popunjavanjem obrazaca ili sudjelovanjem u raznim online natjecanjima mogu dati važne ili osobne podatke te mogu postati mete različitih prijevara. Mogu postati žrtve pedofila ili odraslih osoba s neiskrenim namjerama koji će ih pokušati nagovoriti na susret ili na neki drugi način izigrati povjerenje djece.

Bez odgovarajuće provedbene regulative djeca ostaju nezaštićena. Naravno da veliku odgovornost nose roditelji, nastavnici i odgajatelji, te druge osobe koje skrbe o djeci te su dužni zaštititi djecu od rizika koje nosi elektonička komunikacija.

Nadamo se da će ovi naši prijedlozi biti uzeti u obzir kako bi se postigla izgradnja cjelovitog sustava zaštite prava i interesa djece.

Temeljem odredbe čl. 11. Zakona o pravobranitelju za djecu („Narodne novine“ br. 96/03) molimo Vas da nas izvjestite o Vašem stavu povodom dostavljenog Vam mišljenja, kako bismo mogli predložiti poduzimanje daljnjih mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece te za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese djece.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU
Mila Jelavić, dipl.iur